

лю. Вони дають можливість розвивати у студентів навички аналітичного та критичного мислення, співпраці в колективі, дозволяють опановувати мистецтвом прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах невизначеності, що дуже важливо для практичної роботи, а отже, роблять випускників конкурентоспроможнішими на ринку праці, здатними успішно започатковувати та розвивати власний бізнес.

Аналіз основних освітніх тенденцій у багатьох країнах світу дозволив ученим дійти висновку, що сучасні технології навчання мають зосереджуватися на процесі формування у студентів таких здібностей, як вміння самостійно збирати, обробляти інформацію та спроможність її ефективно використовувати в процесі конструктивної роботи в команді, що створюється для розв'язання поставленої задачі.

В цілях поліпшення якості підготовки кадрів економістів, які в повній мірі відповідали би зростаючим вимогам часу, необхідно постійно піклуватися про поглиблене вивчення майбутніми фахівцями теорії економічного аналізу. Лише глибокі знання теоретичних основ економічного аналізу є важливою передумовою для активної участі спеціалістів з вищою економічною освітою у повсюдній раціональній організації і веденні аналітичної роботи на належному рівні, який забезпечує всі служби підприємства необхідною для управління аналітичною інформацією.

Розвиток у студентів критичного підходу до вивчення дискусійних питань теорії економічного аналізу, який сприяє підвищенню ефективності їх самостійної роботи та інтенсифікації навчального процесу, є важливим завданням педагогіки вищої школи.

З переходом до ринкової економіки виникла необхідність глибокого аналізу як діяльності підприємства, так і стану оточуючого його економічного і соціального середовища. Сполучення мікро- і макроаналізу дозволяє створити інформаційну базу для прийняття управлінських рішень, які є адекватними реальній дійсності. Формування ринкової економіки зумовлює розвиток аналізу в першу чергу на мікрорівні — на рівні окремих фірм, компаній, товариств, підприємств і їхніх структурних підрозділів, оскільки вони є основою ринкової економіки.

*Т. О. Кожан, доц.,
кафедра управління персоналом*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1. Завдання вищої освіти. Професійна компетентність та компетенції

Логіка концепції людського розвитку, яка була прийнята Програмою розвитку ООН в 1990 р. полягає у тому, що розвиток людського потенціалу стає критерієм суспільного прогресу, а всебічно розвинена людина його метою. Відповідно до принципів особливостей даної концепції **освіта** розглядається як процес, що має самостійну цінність, як важлива **складова загальної культури людини**, а не лише як умова покращення її продуктивних здібностей.

Такий підхід до здобуття освіти в сучасних умовах передбачає глобальною метою вищого навчального закладу формування всебічно розвиненої, професійно компетентної особистості. Якщо **професійна компетентність** — це сукупність знань, вмінь та навиків, здобутих під час навчання, практики, з досвіду діяльності, які необхідні для виконання роботи з певної спеціальності, то **компетенція**:

— це інтегральні **форми прояву професійної** компетентності людини, які виражаються в її **поведінкових характеристиках** під час виконання певного виду професійної діяльності;

— це **здатність, вміння** людини **використовувати здобуті знання** у своїй професійній діяльності та показати, **як саме** вона **виконує певну роботу**.

Оскільки в останні роки **у сфері освіти**, наймання персоналу багатьох країн світу стандартом стає **орієнтація на компетенції, а не на знання** основним завданням вищої школи є формування у майбутніх фахівців **професійних компетенцій, які поділяються на базові і спеціальні**. Підґрунтям **базових компетенцій**, до яких відносяться **психологічні, соціально-психологічні та соціальні**, є здобуття знань із загальнотеоретичних дисциплін: політекономія, філософія, культурологія, психологія та педагогіка, етика, естетика, релігієзнавство, політологія тощо, а також введення у навчальний процес занять з фізичної культури.

В умовах сучасного менеджменту, де все більшого значення набуває гуманістична концепція, особливо важлива наявність **психологічних та соціально-психологічних** компетенцій, які характеризують здатність майбутнього фахівця інтегруватися в колектив. До таких компетенцій відносяться, наприклад, вміння працювати в команді, комунікабельність, адаптивність, керованість, самоорганізованість, ініціативність.

Формування таких **соціальних компетенцій**, як певні моральні якості, цінності, пріоритети, орієнтації, переконання, культурний рівень необхідно для виявлення моделі мотивації та поведінки майбутнього фахівця щодо подальшого його інтегрування в корпоративну культуру організації. У деяких випадках нестача або відсутність таких компетенцій, неможливість їх розвитку, стає перешкодою для кар'єрного просування майбутнього фахівця, перебування його на посаді.

Спеціальні компетенції поділяються на **непрофільні** (формуються на базі здобутих знань з математики, інформатики, правознавства тощо, а також економічних дисциплін непрофільного напрямку: облік та аудит, фінансовий менеджмент тощо) та **профільні** (сформовані на базі знань з економічних дисциплін профільної спеціальності: економіка праці та СТВ, менеджмент персоналу тощо).

2. Еталон фахівця

В умовах глобалізації економіки, на шляху до вступу України в СОТ, інтеграції в ЄС, участі у європейському єдиному освітньому просторі відповідно до Болонського процесу формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців повинно відбуватися за вимогами стандартів міжнародного ринку праці.

Тому **критерієм оцінки сформованих** у випускників компетенцій повинна стати відповідність розробленому **еталону фахівця** на підставі вимог світового ринку праці.

Еталон фахівця (портрет ідеального фахівця) — це документ, який містить вимоги до рівня спеціальних профільних, психологічних, соціально-психологічних та соціальних компетенцій випускника.

Поряд з цим документом необхідне існування паспорту спеціальності, який містить за своєю структурою:

1. опис професійної діяльності;
2. вимоги до виконання функцій, конкретних видів робіт;
3. кваліфікаційні вимоги до фахівця (або може включати повний набір вимог до професійних, психофізіологічних, соціально-психологічних та особистих якостей фахівця).

Еталон фахівця можна розглядати як **типову модель поведінки** людини під час виконання певної професійної діяльності, де демонструються поведінкові ознаки сформованих компетенцій.

Оцінка майбутніх фахівців за компетенціями передбачає обов'язкову **формалізацію набутих знань, вмінь, навичок**, для

чого необхідна розробка **методики кількісного вимірювання компетенцій**.

Сукупність необхідних компетенцій з кожної спеціальності **раджується за рівнем їх значимості** для даного фаху з метою побудови **діаграми професійних компетенцій**. Такі діаграми повинні стати складовою частиною еталону фахівця і в подальшому бути в якості **критерія оцінки майбутнього фахівця** при співставленні індивідуального рівня розвитку компетенцій та еталонного.

Як уже було зазначено, сьогодні недостатньо для фахівця мати **диплом** про вищу освіту, рівень кваліфікації, який **засвідчує його професійну компетентність, але не спроможність використовувати знання, вміння на практиці**. Цей етап в розвитку людського потенціалу є **професійною готовністю** до певного виду діяльності.

Професійна придатність фахівця включає в себе не тільки його професійну готовність, а також і відповідність психофізіологічним, психологічним вимогам даної спеціальності на основі сформованих компетенцій. Саме для цього і необхідна розробка еталону фахівця.

Таким чином, **еталон фахівця** є додатком до диплому, які у сукупності визначають **професійну придатність фахівця, рівень його професійної компетентності**.

3. Механізм формування компетенцій

1. Формування компетенцій у студентів передбачає **структуризацію кожної з дисциплін** за програмами бакалаврського та магістерського рівнів підготовки з **виділенням ключових елементів** навчального матеріалу. Така структуризація дозволить чітко сформулювати компетенції певного виду з кожної дисципліни, а також **еталонний набір компетенцій фахівця**.

2. Серед **методів оцінки компетенцій** майбутніх фахівців найбільше розповсюдження в світі за достовірністю та об'єктивністю отриманих результатів має метод спостереження та аналізу поведінки людини у критичних ситуаціях (екстремальних, конфліктних, стресових). Саме під час критичного інциденту відбувається мобілізація всього людського потенціалу та демонстрація інтегрованих поведінкових ознак компетенцій фахівця. Даний метод (CBA — Competency Based Assessment) поєднує в собі позитивні сторони **методу поведінкового інтерв'ю** та переваги **стандартизації психологічних тестів**.

Процес моделювання критичних ситуацій на заняттях із студентами з використанням елементів **рольової гри** треба впровадити у навчальний процес студентів на 5 курсі для формування спеціальних профільних компетенцій. Для цього необхідно передбачити виділення годин у навчальному плані.

Для підвищення достовірності та комплексності в проведенні оцінки компетенцій майбутніх фахівців доцільно використовувати також результати **оцінки спеціальних центрів тестування**.

Підсумковим етапом в оцінці рівня індивідуального розвитку компетенцій може бути використання **методу експертних оцінок**, для чого створити спеціальну експертну комісію.

4. Сертифікація фахівців

Логічним завершенням процесу формування компетенцій у майбутніх фахівців повинно стати отримання випускниками **статусу сертифікованого спеціаліста**.

Першим етапом на шляху впровадження **сертифікату відповідності** фахівця вимогам, адаптованим до стандартів світового ринку праці є використання **еталону фахівця** в умовах відсутності закону про сертифікацію персоналу, а також спеціалізованого центру сертифікації.

Сертифікат відповідності — це документ, який буде виданий за правилами системи сертифікації персоналу у світі. Він засвідчуватиме спроможність фахівця професійно виконувати конкретні дії на основі необхідних для цього компетенцій.

Мета сертифікації — встановлення рівня підготовки, професійних знань, навичок та їх відповідності міжнародним стандартам ринку праці.

Отриманий статус сертифікованого спеціаліста буде мати загальносвітове визнання.

*Д. М. Колотило, д-р техн. наук, проф.,
кафедра менеджменту*

**ІННОВАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТІ —
ШЛЯХ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**